

POLITIČKI ZEMLJOTRES U SR BOSNI I HERCEGOVINI NAKON OKTOBRA 1969. GODINE, ODNOS REPUBLIČKOG I SAVEZNOG RUKOVODSTVA POČETKOM 1970-tih GODINA

Apstrakt: *Razoran zemljotres pogodio je Banja Luku i četrnaest susjednih općina 26. i 27. oktobra 1969. godine. Obnova stradalog područja bit će vrlo važno pitanje koje će izazvati svojevrsan zemljotres u odnosima bosanskohercegovačkog rukovodstva sa Saveznom vladom i drugim republikama. U njemu se početkom 1970-tih godina ogledala sva složenost višegodišnje borbe za ravnopravan položaj i jednak tretman Republike u Federaciji. U radu pratimo višemjesečne pregovore oko izvora finansiranja, udjela Federacije i drugih republika u obnovi i izgradnji Bosanske krajine i ukazujemo na političke posljedice ove prirodne katastrofe.*

Ključne riječi: *Bosanska krajina, Banja Luka, zemljotres, šteta, sanacija, obnova, solidarnost.*

THE POLITICAL EARTHQUAKE IN THE SR BOSNIA AND HERZEGOVINA AFTER OKTOBER 1969. THE RELATION OF THE REPUBLICAN AND FEDERAL LEADERSHIP IN THE EARLY 1970s.

Abstract: *On October 26 and 27, 1969, a devastating earthquake hit Banja Luka and fourteen neighbouring municipalities. The reconstruction of the affected area will become a very important issue causing a kind of earthquake in the relations of Bosnia and Herzegovina's leadership with the Federal Government and the other republics. In the early 1970s, the whole complexity of multi-year struggle for the equal status and treatment of the Republic in the Federation was reflected in it. In the paper, we track the multi-month negotiations over the funding sources, the contribution of the Federation and the other republics in the construction and renovation of the Bosanska Krajina (the Bosnian Frontier) and we also indicate the political consequences of this natural disaster.*

Key words: *Bosanska krajina, Banja Luka, earthquake, damage, rehabilitation, reconstruction, solidarity.*

Reformske 1960-te i Bosna i Hercegovina

O 1960-im godinama danas se piše kao periodu decentralizacije, deetatizacije, demokratizacije države i društva, jačanja političkih periferija i nedovoljno razvijenih republika, *raščišćavanja* odnosa u Jugoslaviji tj. jasnije podjele nadležnosti saveznog rukovodstva i republika. To je period glasnih političkih rasprava, oštih diskusija, vanrednih plenuma i sjednica, opsežne privredne i političke reforme. Ustavna reforma, pokrenuta usvajanjem prvog paketa ustavnih amandmana 1967. godine (amandmani I-VI), rezultirala je novim jugoslovenskim, a potom i republičkim ustavima koji su ozvaničili dokidanje dotadašnjeg centraliziranog federalizma. Mnogo jasnije definirajući pravo na samoopredjeljenje i samootepljenje republika, Ustav iz 1974. godine konačno je odbacio nadnacionalno jugoslavenstvo ističući da su jugoslavenske nacije *dovršene*. Pri tome, one ostvaruju svoja prava u republikama koje imaju izvorni suverenitet i definirane su kao države koje su samo dio svog suvereniteta dobrovoljno prenijele na Federaciju. Jugoslavija je od savezne države prerasla u savez država i bila mnogo bliže konfederativnom modelu nego dotadašnjoj federaciji.¹

Međutim, reformu su pratile vrlo oštre diskusije unutar rukovodstva koje su proizlazile iz nejasnih, a i značajno drugačijih vizija daljeg funkcioniranja političkog i privrednog sistema. U raspravama o neravnomjernom razvitku republika, prelijevanju sredstava, bankarskom sektoru, monetarnoj kontroli, liberalizaciji tržišta, ekstenzivnom ili intenzivnom modelu privređivanja i slično prepoznavale su se različite polazne osnove *razvijenih* i *nerazvijenih*. Jedni su imali ozbiljne zamjerke na aktuelnu privrednu politiku koja ih je izrabljivala, a drugi su se također osjećali eksplatisanim i zanemarenim.² U sjeni takvih diskusija, *modernizacija* kao opredjeljenje svih, rezultirala je novim konkurentskim odnosima koji su pojačavali etničko-političke suprotnosti i osjetljivost na nacionalnoj osnovi. Rukovodstva republika, naglašava Mari-Žanin Čalić, počinju da u „uniformnoj politici bratstva i jedinstva“ prepoznaju „opasnost po sopstvene interese“.³ Jačanje međurepubličkih i međunacionalnih antagonizama utjecalo je na to da željena decentralizacija na koncu zamijeni jedan, savezni centralizam, sa šest republičkih pri čemu se rukovodeća elita Jugoslavije u potpunosti podijelila po republičkom ključu.⁴

1 Opširnije o tome: Dženita Sarač-Rujanac, Ustavna reforma i bosanskohercegovačko rukovodstvo koncem 1960-ih i početkom 1970-ih godina, *Prilozi*, br. 46, Institut za historiju, Sarajevo 2017, 213-243.

2 O sve izraženijem jazu, posebno onom privrednom, među jugoslavenskim republikama opširnije vidjeti: Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991. Od zajedništva do razlaza*, Školska knjiga, Zagreb 2006, 379-383; Sabrina P. Ramet, *Tri Jugoslavije. Izgradnja države i izazov legitimacije 1918-2005*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb 2009, 335-345; Mari-Žanin Čalić, *Istorija Jugoslavije u 20. veku*, Clio, Beograd 2013, 280-284. (dalje: M-Ž. Čalić, *Istorija Jugoslavije u 20. veku*).

3 M-Ž. Čalić, *Istorija Jugoslavije u 20. veku*, 293.

4 Hrvoje Klasić, „Federiranje federacije“. *Društveno političke promjene u Jugoslaviji 1960-ih i 1970-ih*, http://yuhistorija.com/serbian/jug_druga_txt01c2.html (Pristup: 6. 10. 2018).

Bosna i Hercegovina također je nastojala uhvatiti korak s brojnim reformama. Snažnija politička inicijativa potaknuta je promjenama koje je donio Četvrti kongres SKBiH 1965. godine i smjena značajnog broja rukovodilaca tzv. prve, partizanske generacije. Jasnije definirajući društvenu i ekonomsku orijentaciju novoizabrano rukovodstvo pokrenulo je proces unutrašnje konsolidacije, svestranog razvoja i integracije bosanskohercegovačkog društva. To je u prvom redu podrazumijevalo ubrzani razvoj privrede, posebno industrije, stvarnu integraciju kapaciteta i resursa, vidljivu modernizaciju i urbanizaciju uz snažno animiranje sopstvenih snaga i dostupnih resursa. Istovremeno, nastojalo je izboriti i stvarnu ravnopravnost Bosne i Hercegovine u Federaciji i nametnuti se kao dostojan politički pregovarač. Odlučno je odbacivalo tezu da afirmacija državnosti republika istovremeno znači slabljenje i dezintegraciju Federacije. Nastojanje da se jasnije definira politika razvoja Republike, da se njena prirodna bogatstva iskoriste prvenstveno za razvoj njenih proizvodnih snaga, da se organiziraju i razvijaju naučne ustanove, vlastita sredstva javnog informisanja kao i „insistiranje na ravnopravnom tretmanu svih republika u Federacije“ nije se, naglašavalo je rukovodstvo, moglo tumačiti kao republički etatizam i birokratizam. Ustavne promjene su, prema ubjeđenju bosanskohercegovačkog rukovodstva, trebale pomoći da se prevaziđe tzv. „administrativni period“ tokom kojeg su se sva pitanja rješavala u saveznom centru. Cilj je bio da se uspostave novi, kvalitetniji društveno-ekonomski odnosi, stvarna politička, nacionalna i ekonomska ravnopravnost u Jugoslaviji.⁵

Sredinom 1960-tih bosanskohercegovačko republičko rukovodstvo otvoreno je progovorilo o velikom nezadovoljstvu zbog dugogodišnje prakse neravnopravnog tretiranja i zanemarivanja Bosne i Hercegovine. To se ogledalo u višegodišnjem podcjenjivanju bosanskohercegovačkih mogućnosti i ostvarenja, konkretno njenog sudstva, štampe, rukovodstva i partijskih kadrova, praksi upornog svojetanja kulturnih radnika i umjetnika kao i različitim oblicima pritiska, miješanja, ograničavanja, poltronizma i slično.⁶

Takav odnos odrazio se na rješavanje pitanja koja su, smatralo je bosanskohercegovačko rukovodstvo, imala krucijalni razvojni značaj. Jedno od njih bila je raspodjela sredstva iz Federalnog fonda za kreditiranje bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i pokrajine Kosovo. Rukovodstvo je uporno isticalo da se pri raspodjeli ne uvažava realno stanje niti primjenjuju adekvatni kriteriji.⁷ Oštre diskusije vodit će se i oko finansiranja pruge Sarajevo-

5 O tome opširnije: Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine (dalje: AFBiH), Fond: Branko Mikulić (dalje: BM), k-17, *Izlaganje političkom aktivu Srbije*, Beograd, 9. 2. 1970; AFBiH, BM, k-17, *Izlaganje na zatvorenom dijelu XXIV sjednice CK SKBiH* (razgovori sa drugovima iz Srbije i Hrvatske) 25. 12. 1970; AFBiH, BM, k-17, Intervju Branka Mikulića listu *Komunist*, 12. 2. 1970. i AFBiH, BM, k-16, *Bilješka: Izlaganje na sastanku političkog aktiva* 18. 9. 1969.

6 AFBiH, BM, k-9, *Bilješka: Sastanak sa drugovima iz zapadne Hercegovine* 16. 7. 1970.

7 Raspodjela sredstva ovog Fonda išla je na štetu Republike koja je primala znatno niži iznos od onog koji joj je pripadao prema objektivnim kriterijima tj. s obzirom na nivo razvijenosti i broj stanovnika. U periodu 1966-1970. godine dobila je svega 30%, a u periodu od 1971-1975, 34% ukupnih

Ploče, izgradnje aluminijske industrije u Mostaru, saveznoj politici prema rudarskoj industriji i slično. Međutim, pitanje koje će značajno utjecati na *politički zaokret* i zaoštriti odnos bosanskohercegovačkog rukovodstva sa savezним i rukovodstvima drugih republika bila je obnova zemljotresom stradale Bosanske krajine, tj. pitanje sistemskih mjera, načina i izvora finansiranja, učešća Jugoslavije i drugih republika u obnovi o čemu ćemo detaljnije govoriti u nastavku. Bilo je to pitanje u kojem se zrcalila sva složenost višegodišnje borbe za ravnopravan položaj Republike u Federaciji i koje će izazvati svojvrstan *zemljotres* u dotadašnjim odnosima.

Strašna jesen 1969. godine

Razoran zemljotres pogodio je Bosansku krajinu 26. i 27. oktobra 1969. godine. Područje potresa obuhvatalo je prostor od 10.890 km² na kojem je živjelo 757.000 stanovnika. Površina od 9.000 km² bila je potresena jačinom od 7 stepeni, 1.822 km² potresom od 8 stepeni dok se na području od 68 km² bilježio zemljotres od 9 stepeni Merkalijeve skale. Pored Banja Luke potres se osjetio u Laktašima, Čelincu, Bosanskoj Gradišci, Prnjavoru, Kotor Varoši, Mrkonjić Gradu, Skender Vakufu, Srbcu, Jajcu, Prijedoru, Ključu, Sanskom Mostu, Bosanskom Novom i Bosanskoj Dubici. Najintenzivnija razaranja zabilježena su u Banja Luci, Laktašima i Čelincu. Petnaest osoba je smrtno stradalo dok je 1.250 bilo lakše ili teže ozlijeđeno. Direktna i indirektna materijalna šteta bila je ogromna.⁸

Već narednog jutra zemljotres u Bosanskoj krajini bio je ekskluzivna vijest svih medija u Jugoslaviji koja je izazvala veliko interesovanje. Pomoć iz cijele Jugoslavije različitim inicijativama odmah je počela pristizati u Banja Luku. Istovremeno, stradalo područje posjetili su visoki republički dužnosnici (Džemal Bijedić, Hamdija Pozderac, Đuro Pucar Stari, Cvijetin Mijatović, Dragutin Kosovac) i delegacija SIV-a, Hakija Pozderac, Blagoje Popov i predsjednik Mitja Ribičić. Zajedno sa suprugom Jovankom, članovima Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ Kirom Gligorovim i Nijazom Dizdarevićem, Josip Broz Tito u Banja Luci je boravio 28. oktobra. U novembru 1969. godine u posjeti Banja Luci bili su Edvard Kardelj i delegacija Savezne skupštine među kojima predsjednik Vijeća naroda Mika Špiljak, potpredsjednik skupštine Blažo Đuričić i predsjednik Privrednog vijeća Vasil Grivčev. Mediji su detaljno izvještavali o ovim posjetama i svesrdnim izjavama solidarnosti, o angažiranju Saveznog izvršnog vijeća, Josipa Broza Tita, brojnih gradova, pojedinaca i udruženja, privrednika, političkih radnika iz cijele sredstva iz Fonda iako je taj postotak, prema kriterijumima za koje se zalagalo bosanskohercegovačko rukovodstvo, trebao biti znatno veći. Hamdija Pozderac, *Nacionalni odnosi i socijalističko zajedništvo*, Svjetlost, Sarajevo 1978, 130.

⁸ Aleksandar Ravlić, *100 potresnih dana Banjaluke*, NIP Štampa Osijek, Osijek 1970, 25, 37, 211. (dalje: A. Ravlić, *100 potresnih dana Banjaluke*). Mediji su prvobitno izvještavali o 20 poginulih, 600 ranjenih i ogromnim materijalnim štetama. Opširnije: „Zemljotres oštetio Banju Luku“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 27. 10. 1969. i „Zemljotres opustošio Banju Luku“, *Oslobođenje* - vanredno izdanje, Sarajevo, 27. 10. 1969.

zemlje. Takve inicijative ocjenjivane su kao dokaz međusobne povezanosti i integriteta jugoslavenske privrede, čvrstog jedinstva naših naroda, upućenosti jednih prema drugima i iskrenog pripadanja jednih drugima. Josip Broz Tito je tokom svog posjeta naglasio da je prioritetni zadatak svih republika, a prije svega savezne administracije, da preduzmu sve moguće mjere kako bi se nesreća u Krajini ublažila. Obnova Skoplja stradalog 1963. godine u zemljotresu i mjere koje su pri tome korištene, istakao je Tito, bili su dragocjeno iskustvo koje je trebalo primijeniti i u slučaju stradale Bosanske krajine.⁹

Nedugo poslije potresa, u Sarajevu je održana vanredna sjednica Izvršnog vijeća Skupštine SR Bosne i Hercegovine na kojoj je donesena odluka da se Bosanskoj krajini dodjeli 1,5 miliona dinara za prvu pomoć i da se pokrene široka akcija prikupljanja i dostave prijeko potrebnih sredstava. Narednog dana, 28. oktobra, održana je i vanredna sjednica Saveznog izvršnog vijeća i članova Savezne direkcije za robne rezerve na kojoj se razgovaralo o stradaloj Krajini, već poduzetom i mjerama koje je trebalo hitno poduzeti. Usvojena je odluka o pomoći Vlade u iznosu od 10 miliona dinara (polovina u robi, polovina u novcu) i formirane su tri posebne radne grupe SIV-a. Zadatak prve grupe na čelu s Markom Bulcom (sekretar bez portfelja) bila je koordinacija po pitanju socijalnih usluga. Hakija Pozderac kao predsjednik druge grupe imao je zadatak usmjeravanja aktivnosti u području privrede, dok je treća grupa imala nadležnost koordinacije i preusmjeravanja pomoći iz inostranstva.¹⁰ Sa redovne sjednice SIV-a 29. oktobra upućen je javni apel za prikupljanje pomoći stradaloj Krajini. Donesena je odluka da se tokom naredne godine ukinu carine na svu robu iz uvoza s oznakom pomoć i omogućiti svim stradalim domaćinstvima da dobiju potrošački kredit u iznosu do 40.000 dinara s otplatom na pet godina za kupovinu robe (izuzev hrane i automobila) i građevinskog materijala s godišnjom kamatnom stopom od 2%.¹¹

Uskoro je Savezno izvršno vijeće formiralo Komisiju za procjenu štete u Bosanskoj krajini. Komisija je imala zadatak da utvrdi realno stanje, tj. izvrši snimanje stradalog područja i provede druge aktivnosti s ciljem utvrđivanja štete izazvane zemljotresom. Također, formiralo je posebnu komisiju koja je imala zadatak da pripremi nacrt dugoročnih mjera za obnovu Bosanske krajine. Predsjednikom ove radne grupe imenovan je Hakija Pozdrac, a njeni članovi su bili: Marko Bulc, Blagoje Popov, Dragiša Đoković, Franjo Nađ, Trpe Jakovlevski, Nikola Pavletić, Janko Smole i Borivoje Jelić.¹² Ovakve aktivnosti Saveznog izvršnog vijeća na čelu s Mitjom Ribičićem ulijevale su nadu da bi se, zalaganjem

---

9 „Tito u porušenoj Banjoj Luci“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 29. 10. 1969, 1-5. i A. Ravlić, *100 potresnih dana Banjaluke*, 62.

10 Mihad Mujanović, *I zemlja se potrese: odjek zemljotresa u Bosanskoj krajini 1969. godine*, 4-5. (neobjavljeno: prijevod sa češkog jezika Mihad Mujanović i Sandra Vlanić). (dalje: M. Mujanović, *I zemlja se potrese*). Pogledati: Mihad Mujanović, „A země se třásla: Reflexe zemětřesení ve Skopji (1963), a Banja Luce (1969)“, u: *Slovanský přehled*, Vol. 97, č. 5, Review for the History of Central, Eastern and Southeastern Europe 2011, 427-503.

11 M. Mujanović, *I zemlja se potrese*, 5.

12 *Isto*, 9.

saveznog rukovodstva i udruženom pomoći svih republika, Bosanska krajina uskoro mogla oporaviti od katastrofalnog događaja.

Istovremeno, republičko rukovodstvo poduzelo je hitne mjere, organiziralo krizni štab, Koordinacioni odbor koji su sačinjavali predstavnici stradalih skupština općina, dva člana republičkog Izvršnog vijeća i sekretar za finansije Izvršnog vijeća i pokrenulo brojne akcije da se pomogne stanovništvu Krajine. Sazvana je vanredna sjednica Centralnog komiteta SKBiH 2. novembra 1969. na kojoj se razgovaralo o aktuelnoj situaciji u Bosanskoj krajini, zadacima SK BiH i prijedlogu Odluke o dodjeljivanju finansijske pomoći Fondu za obnovu nastradalih krajeva. Sjednici su pored članova CK prisustvovali i članovi Konferencije SKJ, Izvršnog biroa i Predsjedništva SKJ iz Bosne i Hercegovine. Usvojen je paket zaključaka CK koji je konkretizirao slijed aktivnosti republičkog rukovodstva koje je, kako je posebno istaknuto, bilo odlučno da se stradalo područje u potpunosti što hitnije obnovi. Također, podržan je prijedlog da se iz republičkih sredstava izdvoji 100.000 novih dinara kao pomoć Fondu za obnovu nastradalih područja. Donesena je i odluka da se bruto mjesečni dohodak svih zaposlenika CK SKBiH, SSRN i Saveza omladine smanji za 10%, a dati iznos preusmjeri u Fond za pomoć Krajini.¹³

Zemljotres u Krajini bio je tema razgovara na vanrednoj sjednici Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ 4. novembra 1969. godine na kojoj je Branko Mikulić, predsjednik CK SKBiH, podnio detaljan izvještaj. Naveo je da je tokom zemljotresa 11 osoba smrtno stradalo, 1.100 povrijeđeno, dok je 75.000 ostalo bez krova nad glavom. Bilo je uništeno 4.600 stanova, 12.000 teže oštećeno, a 133 škole bile su djelimično ili potpuno uništeno. Istakao je da ovo nisu konačni podaci i da obim štete još nije poznat. Josip Broz Tito se nadovezao na Mikulićevo izlaganje pomenuvši da je nastala materijalna šteta nedvojbeno mnogo veća nego što se na početku činilo. Istakao je da bi „bilo dobro, materijalno i politički“, da se raspiše zajam za pomoć Krajini. „Banke treba da omoguće kredite za nabavku građevinskog materijala. To je stvar cijele zajednice, ne može biti razilaženja među nama. Ne treba sitničariti. Hitno preduzeti mjere. Rukovodstvo Bosne i Hercegovine se pokazalo na visini, naročito po pitanju organizacije“ - zaključio je Tito. Ovom prilikom, predsjednik SIV-a Mitja Ribičić prisutne je informirao o preduzetim mjerama Savezne vlade i istakao nužnost njenog snažnog, daljeg angažiranja. Zaključke CK SKBiH sa sjednice 2. novembra svesrdno je pozdravio naglasivši da je SIV s njima u potpunosti saglasan kao i s inicijativom da cijela zajednica učestvuje u sanaciji štete. Međutim, pozvao je na strpljenje ističući da iznos ukupnog udjela Federacije u sanaciji štete treba odrediti tek nakon zvanične procjene i da prijedlog o uvođenju novih poreza nije opravdan. U konačnici, odlučeno je da se sugerira Saveznoj skupštini i SIV-u primjena istih instrumenata kao tokom procjene i finansiranja obnove i izgradnje Skoplja.¹⁴

13 AFBiH, BM, k-7, *Bilješke 4. 11-13. 11. 1969/Vanredna sjednica CK 1969 (4. 11. 1969)*. Mikulićeva bilješka ove sjednice Centralnog komiteta u njegovoj zaostavštini pogrešno je datirana jer je sjednica održana 2. novembra 1969. godine.

14 AFBiH, BM, k-7, *Bilješke 4. 11-13. 11. 1969/Sjednica Izvršnog biroa 4. 11. 1969*.

Savezna skupština je 11. novembra 1969. godine razmatrala prijedlog paketa zakona koji je pripremio Sekretarijat za financije i po hitnom postupku ga usvojila. Zakoni su obezbijedili kreditna sredstva u iznosu od 200 miliona dinara za hitne opravke objekata i smještaj i njima je bilo predviđeno da se iz rezervnog Fonda Federacije dodijeli 100 miliona dinara Krajini bez obaveze vraćanja. Također, donesena je odluka o odlaganju plaćanja anuiteta na već dodijeljene kredite, posebno kredite iz Fonda za kreditiranje bržeg razvoja nerazvijenih republika.¹⁵

Na zajedničkoj sjednici Republičkog i Privrednog vijeća Skupštine SR Bosne i Hercegovine, prethodnog dana, također je usvojeno pet novih zakona i dvije preporuke koje su, shodno mogućnostima same Republike, imale za cilj ublažavanje posljedica zemljotresa.¹⁶

Tokom „široke i dobro programirane idejno-političke aktivnosti“ republičko rukovodstvo je donijelo konkretne mjere poput povećanja poreza na malopromet za 1% koji je bio namijenjen stradalom području, ustupanja određenih prihoda Republike rezervnim fondovima postradalih općina, odlaganja plaćanja anuiteta podignutih kredita iz sredstva Republike općinama i radnim organizacijama koje su pretrpjele štetu i slično. Ove organizacije su također bile oslobođene plaćanja vodnog doprinosa i izdvajanja dopunskih sredstava za izgradnju elektro-energetskih objekata. Doneseno je više preporuka o oslobađanju plaćanja anuiteta i poreskih obaveza građana.¹⁷

Pomenute sjednice republičkih i saveznih organa dale su osnovne smjernice, a usvojene zakonske odredbe i konkretne olakšice trebale su dodatno pomoći obnovu koja je već bila započela donacijom sredstva različite vrste (poput kreveta, šatora, deka, cisterni za vodu, namirnica, higijenskih proizvoda, lijekova, građevinskog materijala i slično) i angažmanom stručnih timova, odreda volontera, vojnika JNA i slično. Značajan dio stanovništva, posebno djece i starijih osoba, privremeno je izmješten iz Banja Luke u druge gradove Bosne i Hercegovine, u privatni ili kolektivni smještaj. Ključni zadatak bio je obezbijediti nužan *krov nad glavom* i u što skorije vrijeme sanirati i osposobiti za rad zdravstvene i školske objekte. Međutim, stanje *na terenu* će vrlo brzo pokazati jenjavanje prvobitnog velikog entuzijazma i solidarnosti sa stradalim područjem i naporima bosanskohercegovačkog rukovodstva.¹⁸ Obnova Bosanske krajine već koncem

---

15 „Jučer u Saveznoj skupštini privremeni krediti Krajišnicima u iznosu od 200 miliona dinara“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 12. 11. 1969, 1.

16 „Brza i svestranija pomoć Krajišnicima“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 11. 11. 1969, 1.

17 AFBiH, BM, k-17, *Izlaganje na XX sjednici CK SKBiH*, 6. jula 1970. godine. O sprovođenju zaključaka sa sjednice od 2. XI 1969. nakon zemljotresa u Bosanskoj krajini i o problemima nastalim u vezi sa donošenjem sistemskih mjera

18 Još na vanrednoj sjednici CK SKBiH 2. 11. 1969. godine Avdo Humo je upozoravao na značajno drugačiji *politički trenutak* od onog 1963. godine kada se dogodio zemljotres u Skoplju. „Danas“, istakao je Humo, „treba realno odmjeriti situaciju u Jugoslaviji. Aktualna je žilava borba za većom ekonomskom samostalnošću pri čemu se odvija uporna borba za odvajanje sredstva za druge, sem onih najnužnijih. (...) Mi moramo vidjeti dokle će ta solidarnost ići, ali solidarnost ne treba brkati sa

godine pokazala se kao složen zadatak koji je nailazio na svakodnevne prepreke. Situaciju će dodatno otežati pandemija gripe koja je odnijela nekoliko desetina života, širenje tuberkuloze, tifusa i paratifusa, ali i velike kiše i poplave. Ponovno snažno podrhtavanje tla osjetilo se u Krajini tokom 4. i 31. decembra. Seizmološki zavod SR Srbije upozoravao je na novi zemljotres jačine do 5 stepeni koji se očekivao između 23. i 25. januara 1970. godine. Bilježila se uznemirenost i strah stanovništva potaknuta ovakvim i sličnim alarmantnim vijestima.¹⁹

Međutim, sudeći po izvještajima koje su općinski komiteti dostavljali Sekretarijatu CK SKBiH, političko raspoloženje među stanovništvom bilo je „dobro“, „povoljno“ i „zadovoljavajuće“. Rukovodstvo je informirano o stanju školstva, zdravstva, privrede i aktivnosti SK. U izvještajima su se samo povremeno pominjali određeni problemi u normalizaciji stanja, konkretno „vrlo slab i neefikasan rad komisija koje su radile na procjeni štete“, posebno onih koje su radile u ruralnim područjima, kao i „manji problemi oko podjele i primanja pomoći“.²⁰

Na drugoj strani, upravo poteškoće u obnovi Krajine bile su predmet velikog interesovanja medija. Jedan od ozbiljnih problema *na terenu* o kojem se pisalo bio je problem smještaja u uslovima hladne bosanske zime i kupovina kamp-kućica. Ovo rješenje ocijenjeno je kao jedan u nizu „promašaja“ akcionog plana obnove jer kućice nisu imale mogućnost zagrijavanja pa su i nakon dopremanja i raspodjele ostale neuseljene.²¹

Ova i slične teme vezane za Bosansku krajinu vremenom postaju omiljene za medije drugih republika koje su pisale o *ambicioznim aktivnostima* bosanskohercegovačkog rukovodstva i „uzaludnoj solidarnosti“ tj. „pomoći koja se ne zna pametno upotrijebiti“. Sve intenzivnije *tendenciozno, neprincipijelno,*

---

stvarnim materijalnim sredstvima koja treba obezbijediti. (...) Vrlo važno je za Bosnu i Hercegovinu kakve se to varijante rješenja stvaraju u Izvršnom vijeću jer one koje će dodatno preoptereti privredu i Bosnu i Hercegovinu su neprihvatljive. (...) Solidarnost je samo spontani dio koji se javio u tragičnom trenutku, ali ne i rješenje“- istakao je Humo na kraju apelirajući da bosanskohercegovačko rukovodstvo bude inicijator i iznese konkretne prijedloge za obnovu i izvore sredstava. Arhiv Bosne i Hercegovine (dalje: ABiH), Fond: Avdo Humo, k-6/150a, *Diskusija na vanrednoj sjednici CK SKBiH 2. 11. 1969.*

19 ABiH, Fond: Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine, (dalje: CK SKBiH), k-32/1970, *Zaključci i pribilježbe sa zajedničke sjednice Opštinske komisije i Izvršnog odbora OK SSRN Banja Luka“ 1. 1. 1970.*

20 ABiH, CK SKBiH, k-28/1970, *Informacije Opštinskih komiteta SK o posljedicama zemljotresa januar 1970.*

21 „Prikolice-kome?“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 22. 11. 1969, 5; „Prikolice-promašaj“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 4. 12. 1969, 5. Kamp-kućice neće biti samo povod kritike lokalnog i republičkog rukovodstva nego i predmet oštre osude SIV-a i spora između bosanskohercegovačkog i slovenačkog rukovodstva. U uslovima hitne potrebe, SIV je 19. novembra odobrio kupovinu 1.200 kamp-kućica koje su trebale biti oslobođene carinske takse i Krajini biti isporučene do sredine decembra. Devizna sredstva je potraživala Direkcija za obnovu Banja Luke, ali je dinarsku protuvrijednost garantiralo republičko Izvršno vijeće. Na takvu odluku je reagirala slovenačka firma *Adrija* ističući da domaći resursi, tj. njeni kapaciteti, nisu bili u potpunosti iscrpljeni insistirajući na oporezivanju uvezenih kamp-kućica. Međutim, SIV je primjedbe ove slovenačke firme odbio 21. januara 1970. godine. M. Mujanović, *I zemlja se potrese*, 14.

zlonamjerno, paušalno i proizvoljno izvještavanje beogradskih i zagrebačkih listova (posebno *Politike, Studenta, Vjesnika u srijedu, Omladinskog tjednika* i *NIN-a*), bosanskohercegovačko rukovodstvo tumačilo je kao „neobjektivan i neistinit način tretiranja situacije i prakse u ovoj republici“, „ružne insinucije na adresu bosanskohercegovačkog rukovodstva“. Napisi „o zatvorenosti Bosne i Hercegovine u kojoj se sve radi naopako“, smatralo je republičko rukovodstvo, kreirali su sliku da u „toj Bosni i Hercegovini veliki utjecaj imaju tehnokrati i menadžeri, a političari su, u konkretnom slučaju predsjednik Izvršnog vijeća, samo garnirang u strogom protokolu tih menadžera“, što je svakako bila velika uvreda Republike i njenog rukovodstva.²²

Ovakvi članci, koji su nerijetko dramatično prikazivali stanje u Bosanskoj krajini, bili su odraz aktuelne političke situacije. Interesi republika tj. insistiranje na „pojednim parcijalnim interesima“ početkom 1970-tih godina sve više se ističu kao ključni. U takvoj situaciji dolazi do „suviše kritičkog odnosa“ među republikama koji je, zbog nemogućnosti usklađivanja interesa, rezultirao snažnom kritikom Federacije i „kuloarskog govorkanja“ stvarajući *frakcije* i *grupašenja* i jačajući međusobno nepovjerenje. Pri tome se, iz različitih razloga, sve češće citirala definicija Edvarda Kardelja prema kojoj Federacija nije nikakva super država nego zajednica udruženih naroda.²³

Našavši se u nezavidnom položaju, *ukliješteno* između odgovornosti i ograničenih mogućnosti, savezno rukovodstvo opredijelilo se za metod odugovlačenja tj. višemjesečne pregovore tokom kojih su se iznova propitivala ključna polazišta i donošenje sistemskih rješenja uporno prolongiralo. Tokom tim razgovora bosanskohercegovačko rukovodstvo bit će primorano da ponovno objašnjava svoje stavove, upozorava na moguće posljedice odlaganja dogovora, pregovara oko visine utvrđene štete i načina finansiranja pa čak pribjegne i povremenim političkim ucjenama.

Mučna 1970-ta godina. Razgovori, prigovori i pritisci

Program obnove stradalog područja susreo se s ogromnim poteškoćama. Plan o izgradnji 2.300 i sanaciji 6.000 stanova kao prioritetima obnove, pokazao se kao isuviše ambiciozan. Vladala je značajna nestašica cementa, betonskog željeza i drugih građevinskih materijala. Banjalučki dug dobavljačima, kako građevinskog materijala, tako i osnovnih životnih namirnica, svakodnevno je rastao i sredinom 1970-te godine iznosio je velikih 150 miliona dinara. Za program sanacije s maksimalnim učinkom bilo je ključno da se što hitnije usvoje sistemske mjere koje su trebale biti u skladu s izvještajem Savezne komisije i njenom procjenom. Nakon višemjesečnog rada, Radna grupa komisije okončala je svoj posao i sačinila

²² AFBiH, BM, k-17, *Uvodna riječ na Savjetovanju sa predsjednicima i sekretarima opštinskih konferencija SK BiH, 8. januar 1970.*

²³ AFBiH, BM, k-17, *Izlaganje na sastanku Političkog aktiva SKBiH 22. januara 1970.*

izvještaj 15. maja 1970. godine. Izvještaj je prvo proslijeđen Komisiji za privrednu politiku koja je o tome raspravljala 26. maja. Zaključak je bio da se izvještaj o šteti od strane SIV-a prihvati, ali da se o obimu federalne pomoći treba još razgovarati i nakon dodatnih konsultacija, postići dogovor.²⁴ Bilo je to konkretno upozorenje da će se još dugo na dnevnom redu najviših političkih foruma nalaziti pitanje načinjene štete, sanacije i restitucije (obnova u stanje prije zemljotresa), financijskog udjela Federacije i drugih republika, pitanje rada i primijenjenih metoda Komisije za procjenu kao i pitanje aktivnosti samog bosanskohercegovačkog rukovodstva.

Naredna instanca bilo je Savezno izvršno vijeće koje je o izvještaju pomenute Komisije razgovaralo 3. juna 1970. godine. Izvještaj je „primljen k znanju“, ali je diskusija na sjednici potvrdila izostanak dobre volje određenih sekretara koji su, kako se navodi, bili iznenađeni velikom razlikom restitucijske vrijednosti Krajine u odnosu na Skoplje zahtijevajući smanjenje iznosa štete. Sumnju u visinu predočene štete iznio je i sam predsjednik Mitja Ribičić. Na koncu je odlučeno da se odluka o izvještaju Komisije i spornom pitanju udjela Federacije u obnovi Krajine donese nakon konsultacija s republičkim i pokrajinskim izvršnim vijećima.²⁵

O spornim pitanjima nije bilo lako postići dogovor. Republike i pokrajine, iako su dobile pismenu zamolbu, u predviđenom roku nisu dostavile svoj službeni stav o ovom pitanju do planirane sjednice SIV-a 17. juna. Najavljena rasprava odgođena je za sjednicu zakazanu za 1. juli 1970. godine. Prvobitna rezerviranost republika, na ovoj sjednici, prerasla je u otvoreno suprotstavljanje. Prema predočenom izvještaju Komisije za procjenu štete predviđeni obim pomoći trebao je iznositi 7,5 milijardi dinara tj. 7,2 milijarde bespovratnog dara, dok se ostatak odnosio na pozajmice, pri čemu je ključni izvor finansiranja trebalo biti 2% izdvajanje iz materijalnih troškova opće potrošnje i 1% ličnih primanja zaposlenih. Prisutni su imali brojne primjedbe na rad Komisije, njen izvještaj i prijedloge sistemskih mjera. Zahtijevalo se korigiranje tj. matematičko smanjivanje iznosa i ponovna procjena štete. Na takve zahtjeve reagirali su predstavnici Bosne i Hercegovine tražeći da se o ovom pitanju izjasni Predsjedništvo SFRJ. Prijedlog je Predsjedništvo SFRJ prihvatilo i pokrenulo inicijativu za dodatnim konzultacijama s Izvršnim biroom, predsjednikom Savezne skupštine, predsjednikom SIV-a i predsjednicima vijeća republika i pokrajina.²⁶

Pomenuta sjednica bila je početak otvorenog spora republičkog rukovodstva sa saveznim rukovodstvom tokom kojeg će se produbiti jaz nerazumijevanja i neslaganja s drugim republikama. Bosanskohercegovačko rukovodstvo, uočavajući dominirajući ton na ovoj sjednici, odlučilo se na uporno predočavanje *realnog stanja* u Krajini i pojašnjavanje razloga zbog kojih je insistiralo na svojim stavovima.

24 M. Mujanović, *I zemlja se potrese*, 18.

25 *Isto*, 18-19.

26 AFBiH, BM, k-9, *Bilješka: Sjednica CK 6. 7. 1970.* (XX sjednica CK SKBiH).

Već narednog dana (2. jula 1970) na sjednici Predsjedništva SKJ na Brionima predstavnici Bosne i Hercegovine su iskoristili priliku i ponovili zahtjev da se, shodno izvještaju Komisije, usvoje sistemske mjere obnove i u što skorije vrijeme postigne saglasnost o izvorima finansiranja za sanaciju štete. Prijedlog da se formira nova komisija koja bi ponovno izvršila procjenu, bosanskohercegovačko rukovodstvo je smatralo neprihvatljivim. Branko Mikulić je ovom prilikom apelirao na postizanje dogovora prije godišnjih odmora ističući da obnova Bosanske krajine već značajno ekonomski otežava situaciju u Bosni i Hercegovini koja, kao nerazvijena republika, svakodnevno sve više zaostaje za jugoslovenskim razvojem.²⁷

Nakon neobičajeno oštrog istupa bosanskohercegovačkih predstavnika na sjednici Predsjedništva SKJ, o ovom pitanju SIV je ponovno diskutirao na sjednici 3. jula kojoj su prisustvovali i predsjedavajući Izvršnog biroa, predsjednik Savezne skupštine i Saveznog izvršnog vijeća kao i predstavnici izvršnih vijeća republika i pokrajina. Sastanak je obilježila disonantna rasprava tokom koje se Mitja Ribičić kao predsjednik vlade otvoreno suprotstavio zahtjevima rukovodstva Bosne i Hercegovine. Svoj stav nastojao je opravdati tvrdnjom da je Komisija za procjenu štete radila pod snažnim pritiskom što je rezultiralo nerealnim iznosom. Ključno pitanje, na kojem je Ribičić insistirao, bilo je utvrđivanje izvora finansiranja ističući da Federacija, u postojećim uslovima, neće isplatiti cjelokupni iznos štete jer, kako je pojasnio, nisu se smjela vršiti dodatna zaduženja „narednih generacija“. Ribičić se, potaknut sličnim stavovima prisutnih, suprotstavio inicijativi da o ovom pitanju raspravlja i Savezna skupština po hitnom postupku. Insistirao je da Komisija SIV-a, zajedno sa predstavnicima izvršnih vijeća republika, ponovno analizira procijenjenu štetu i tek nakon toga predloži sistemska rješenja.²⁸

Obećanje da će se Bosanska krajina oporaviti što je prije moguće nakon ovakvog istupa predsjednika Mitje Ribičića, polako je gubilo svoj oslonac. O promjeni kursa Savezne vlade nakon kompletiranog izvještaja i njenom očiglednom premišljanju i kalkuliranju razgovaralo je republičko rukovodstvo na sjednici CK SKBiH 6. jula 1970. godine kojoj su prisustvovali i članovi Predsjedništva SKJ iz Bosne i Hercegovine, predsjednici političkih tijela Republike, Skupštine i Izvršnog vijeća, sekretar SSRN BiH i predsjednik komisije SIV-a za sistemska rješenja obnove Bosanske krajine. Tom prilikom, razgovarano je o krucijalnom problemu koji se nametnuo tokom višemjesečne diskusije, a to je iznos koji je Federacija trebala dati ili pretvoriti u kredit. Odugovlačenjem sa donošenjem sistemskih rješenja, republike su, konstatirano je na sjednici, nastojale dobiti na vremenu tj. smanjiti svoje obaveze i finansijsko učešće. Zaključak ove višesatne rasprave tokom koje je rukovodstvo nastojalo definirati svoju poziciju i naredne korake bio je da se hitno uputi detaljna informacija Josipu Brozu Titu o aktuelnim problemima vezanim za Krajinu i što skorije obave razgovori sa republikama i

---

27 AFBiH, BM, k-9, *Bilješka: Sjednica Predsjedništva SKJ Brioni*.

28 AFBiH, BM, k-9, *Bilješka: Sjednica CK 6. 7. 1970. (XX sjednica CK SKBiH)*.

organima Federacije s ciljem, naznačeno je, da se “savladaju već ispoljeni otpori u sprovođenju ranije usvojenih zaključaka”.²⁹

Istovremeno, upućen je poseban zahtjev SIV-u da već tokom jula mjeseca pripremi nacrt trajnih sistemskih rješenja o učešću Federacije u obnovi i izgradnji stradalog područja i da ih dostavi Skupštini za sljedeće zasjedanje. Zahtjev da o tome raspravlja Savezna skupština ponovili su predstavnici Bosne i Hercegovine na sjednici Saveznog privrednog vijeća sredinom jula 1970. godine.³⁰ Detaljnu interpelaciju o Bosanskoj krajini u kojoj su izneseni ključni problemi obnove i stavovi Bosne i Hercegovine u Saveznoj skupštini podnijeli su Gojko Ubiparip u Privrednom, Niko Jurinčić u Društveno-političkom i Jozo Bodružić u Vijeću naroda.³¹ Međutim, usprkos velikom zalaganju bosanskohercegovačkog rukovodstva, dodatne konsultacije republika i pokrajina kao i ljetni odmor odložili su pitanje usvajanja zakonskog okvira o učešću Federacije u obnovi i izgradnji Krajine za naredne, jesenje sjednice.

Pregovori s predsjednikom Saveznog izvršnog vijeća Savezne skupštine SFRJ

Rasprava vođena tokom juna i jula 1970. godine ukazala je na značajno različita politička stajališta o obnovi Bosanske krajine. Republike su očigledno bile iznenađene visinom štete koja je nastala zemljotresom pa su, pored iskazane solidarnosti i odobrene značajne materijalne i finansijske pomoći, o sistemskim mjerama i zakonskim obavezama nastojale razmišljati *hladne glave*, pragmatično i iz svog ugla. Međutim, bosanskohercegovačko rukovodstvo i dalje će insistirati na već dogovorenoj i obećanoj pomoći očekujući da će se već na prvom jesenjem zasjedanju Savezne skupštine konačno usvojiti sistemske mjere. S tim ciljem tokom ljeta 1970. godine u više navrata vodilo je razgovore s Josipom Brozom Titom (Tjentište 12. august i Beograd 4. oktobar 1970), Mitjom Ribičićem (13. juli i septembar 1970) i rukovodstvima drugih republika (18. septembra 1970).

Da je pred bosanskohercegovačkim rukovodstvom vrlo težak zadatak, ukazivalo je istupanje Mitje Ribičića na sjednici Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ 10. jula 1970. godine. Ribičić je ovom prilikom istakao da se slučaj stradale Krajine značajno razlikuje od slučaja Skoplja. Naglasio je da se mora jasno razlikovati procijenjena šteta od udjela Federacije prilikom njene sanacije tj. pravo od obaveze i potreba od mogućnosti. Smatrao je da je „SIV učinio dovoljno“ preusmjerivši dostupna sredstva od 5-6 milijardi dinara koja su bila namijenjena Skoplju. Pri tome, obnovu su, istakao je Ribičić trebala potpomoći i druga *dugoročna rješenja* i pomoć iz inostranstva. Na koncu upozorio je bosanskohercegovačko rukovodstvo

29 AFBiH, BM, k-17, *Izlaganje na XX sjednici CK SKBiH 6. 7. 1970.* (O provedbi zaključaka sjednice 2. 11. 1969).

30 „Do kraja jula rješenja za Krajinu“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 15. 7. 1970, 1.

31 „Još 300 miliona za Krajinu“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 16. 7. 1970, 3.

da, u uslovima kada Federacija gubi ovlast, insistiranje na nečemu što ona nije u mogućnosti, može imati ozbiljne političke posljedice.³²

To je Ribičić ponovio i tokom prijema bosanskohercegovačke delegacije predvođene predsjednikom Izvršnog vijeća Skupštine SRBiH Dragutinom Kosovcem 13. jula 1970. godine. Istakao je da su sve republike saglasne da se za obnovu Krajine ne propisuju dopunska opterećenja privrede i predložio da se finansijska sredstva, prikupljena na osnovu dosadašnjeg doprinosa privrede za obnovu Skoplja, preusmjere za Bosansku krajinu. Ovaj prijedlog kao i obećanje da će SIV insistirati da ovo područje ima prioritet u snabdijevanju građevinskim materijalom i opremom nisu ulijevali mnogo nade bosanskohercegovačkom rukovodstvu.³³

Ovakav stav predsjednika SIV-a potvrđivao je izostanak političke moći saveznog rukovodstva i volje ostalih republika da se usvoji konačna odluka i trajna, sistemska rješenja u skladu s izvještajem Komisije. Nastojao se postići kompromis što je i bilo naglašeno u dopisu Mitje Ribičića upućenom predsjednicima izvršnih vijeća republika i pokrajina u augustu 1970. godine. U njemu je Savezna vlada iznijela konkretan prijedlog o 4 milijarde dinara federalnih izdvajanja za Krajinu.³⁴ Ovaj dopis SIV-a republikama bio je povod za višesatni, privatni razgovor predsjednika Centralnog komiteta Bosne i Hercegovine i Mitje Ribičića početkom septembra. Prema Mikulićevoj, rukom pisanoj bilješci, bio je to vrlo otvoren i oštar razgovor, pun ubjeđivanja i obeshrabrivanja, tokom kojeg su, svako svojim argumentima, oba sugovornika nastojala objasniti svoje stanovište. Mikulić je aktuelnu „priču o Krajini“ tumačio u kontekstu višegodišnjeg nepravednog postupanja prema Bosni i Hercegovini i primijenjivanog „izuzeća u politici“. Takav neravnopravan tretman Bosne i Hercegovine razlog je, smatrao je Mikulić, odugovlačenja donošenja sistemskih mjera uz odstupanje od već donesenih zaključaka SIV-a što je vodilo ka ozbiljnoj političkoj krizi. Solidarnost pokazana u slučajevima Crne Gore i Makedonije trebala se potvrditi i u slučaju Bosne i Hercegovine pri čemu je Savezna vlada sugovornika imala upravo u republičkom rukovodstvu. Ističući da se Republika nije upuštala u procjenu štete niti u rad Komisije Mikulić je naglasio da je aktuelna polemika oko utvrđene sume „nepotrebna“, a ideja o reviziji izvještaja „nedopustiva“.³⁵

Na drugoj strani, Ribičić se osvrnuo na nezavidnu društveno-ekonomsku situaciju u Jugoslaviji naglasivši da je privredni deficit trenutno dostigao vrtoglavu cifru od 600 miliona dinara. Smatrao je da jugoslovenska privreda trenutno nije u stanju podnijeti nova zaduženja koja bi dodatno potakla inflaciju. Time je pravdao

32 Na ovoj sjednici značajan broj prisutnih otvoreno je podržao Ribičićev stav. Mijalko Todorović, nastojeći preusmjeriti diskusiju u pravcu iznalaženja „realističnijeg materijalnog rješenja“, istakao je da je slučaj Skoplja bio presedan koji nije moguće ponoviti. U osnovi, insistiranje bosanskohercegovačke delegacije na ispunjavanju novembarskih rješenja je podržano, ali se izbjeglo formuliranje bilo kakvih garancija. M. Mujanović, *I zemlja se potrese*, 23-24.

33 „Delegacija Bosanske krajine kod Ribičića“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 14. 7. 1970, 1, 4.

34 AFBiH, BM, k-17, *Izlaganje na Dvadesetdrugoj sjednici CK SKBiH 31.10. 1970.*

35 AFBiH, BM, k-8, *Bilješka o razgovoru s Mitjom Ribičićem 7. 9. 1970. u Beogradu.*

postojeći dogovor republika da Federacija učestvuje u sanaciji stradalog područja u iznosu od 350-420 milijardi starih dinara. Ponovno je istakao nužnost razlikovanja visine procjenjene štete na koju, naglasio je, lično nije imao zamjerku, od učešća Federacije u finansiranju obnove. Nastojeći obeshrabriti sugovornika Ribičić je istakao da je prijedlog o učešću Federacije od 400 milijardi starih dinara prijedlog Josipa Broza Tita i da mu je predsjednik Izvršnog vijeća Hrvatske, Dragutin Haramija, prenio informaciju da su stručnjaci iz Hrvatske utvrdili da šteta izazvana potresom iznosi svega 250 milijardi dinara.³⁶ Sam Ribičić bio je svjestan da novčana suma od 400 miliona uopće nije dostatana, ali je istakao, nastojeći umanjiti svoju odgovornost, da Bosna i Hercegovina umjesto s rukovodstvom Federacije i njegovog kritiziranja, treba o tome obaviti razgovore s republikama i pokrajinama. Rješenje je vidio u mogućnosti da Bosna i Hercegovina, kao nerazvijena republika, na druge načine i posredstvom drugih fondova, dobije dodatna materijala sredstva koja će biti preusmjerena za obnovu Krajine.

Mikulić je bio ogorčen ovakvim cjenkanjem tvrdeći da će opterećenja jugoslovenske privrede zbog izdataka za Krajinu biti znatno manja nego u slučaju Skoplja (1,1:0,65% društvenog prizvoda) i da su dodijeljeni iznosi Makedoniji i Crnoj Gori bili mnogo veći. Predložio je Ribičiću da mu Hamdija Pozderac dostavi detaljne komparativne pokazatelje i podatke o nastaloj šteti u Makedoniji i Bosanskoj krajini koji će potvrditi da su razaranja, direktna i indirektna mnogo veća u Bosni. Mikulić je oštro kritikovao Saveznu vladu i lično Ribičića smatrajući neprincipijelnim sadržaj pisma upućenog republičkim i pokrajinskim izvršnim vijećima u kojem se operira s iznosom od 400 milijardi starih dinara. Ribičić se pravdao da je to prijedlog Josipa Broza Tita na što mu je Mikulić replicirao rekavši da mu je, tokom jednog od nedavnih razgovora, Predsjednik povjerio da je 400 milijardi dinara federalnog učešća prijedlog predsjednika SIV-a tj. lično Ribičićev. I dok je Ribičić insistirao da se po ovom pitanju ne angažira Josip Broz i ne dovodi u situaciju da se opredjeljuje za jednu ili drugu stranu, Mikulić je istakao da su stavovi Josipa Broza Tita istovjetni sa stavovima republičkog rukovodstva i da nije isključena mogućnost njegove arbitraže. Mikulić je bio izričit u tome da Bosna i Hercegovina neće pristati na manji iznos od onog koji je utvrđen pri procjeni. Na kraju razgovora zamolio je Ribičića da kao „predsjednik vlade i pripadnik slovenačkog naroda“ još jedanput ozbiljno i realno ocijeni ozbiljnost aktuelne situacije i pitanje obnove Krajine.³⁷

Bilo je očito da se obje strane drže svojih stavova i da će se do zajedničkog dogovora doista teško doći. Bosanskohercegovačko rukovodstvo je o ovom značajnom problemu i važnosti što hitnijeg donošenja sistemskih rješenja razgovaralo i sa Edvardom Kardeljem tokom njegove posjete Sarajevu u septembru 1970. godine.³⁸ Svoje stavove o financiranju potpune restitucije, koju je utvrdila Komisija za procjenu, ponovila je bosanskohercegovačka delegacija Mitji Ribičiću

36 *Isto.*

37 *Isto.*

38 „Razgovor o razvoju Bosne i Hercegovine“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 6. 9. 1970, 2.

na sastanku SIV-a i predstavnika republika i pokrajina 23. septembra 1970. godine. Pri tome ostavili su otvorenom mogućnost daljeg dogovaranja oko vremena trajanja restitucije i uslova u kojima bi ona bila provedena.³⁹

Nastavak diskusije i oktobarski kompromis

Tokom septembra odvijala se užurbana pregovaračka aktivnost, ali se sve više uočavala distinkcija u stavovima političkih aktera i jačala „situacija 5:1“ na koju je, u pomenutom razgovoru s Mikulićem, upozoravao Ribičić. Diskusija se usmjerila isključivo na pitanje izvora finansiranja obnove. Republike su odbijale da učestvuju u sanaciji restitucijske vrijednosti pa su savezni sekretari nerijetko istupali kao glasnogovornici *svojih* republika. Posebno su Slovenija, Hrvatska, Vojvodina i Kosovo insistirali na tome da se Bosanskoj krajini obezbijedi 20-30% iznosa procijenjene štete kao nepovratan dar, a ostala sredstva obezbijede u vidu kredita. O tome su republička i pokrajinska vijeća vodila iscrpne razgovore 21. i 22. septembra poslije kojih je uslijedila sjednica SIV-a. Ponovno se bosanskohercegovačka delegacije našla sama nasuprot ostalih republika i pokrajina koje su sada bile saglasne u stavu da udio Federacije treba da iznosi između 4 i 5,2 milijardi dinara.⁴⁰

U međuvremenu, oštra diskusija se vodila i na sjednicama Radne grupe SIV-a koja je bila zadužena za izradu prijedloga o učešću Federacije u sanaciji Bosanske krajine na kojima je Hakija Pozderac uporno isticao nužnost da Federacija obezbijedi restitucijsku vrijednost u vidu bespovratnih sredstava.⁴¹ Pod

39 Dino Dupanović, *Političke posljedice zemljotresa u Bosanskoj krajini 1969. godine*, u: *Poplava, zemljotres, smog: prilozi ekohistorije Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću*, Zbornik radova, UMHIS, Sarajevo 2017, 168. (dalje: D. Dupanović, *Političke posljedice zemljotresa*).

40 M. Mujanović, *I zemlja se potrese*, 28.

41 Analizirajući Izvještaj sastanka Radne grupe SIV-a Dupanović izdvaja: „Što se tiče stambenog fonda predstavnici izvršnih vijeća SR Srbije, SR Hrvatske, SR Crne Gore i članovi radne grupe Marko Bulc, Nikola Pavletić i Dragiša Đoković predložili su da se za porušeni stambeni fond (kategorije 7) prizna kao učešće Federacije bespovratni iznos procijenjene štete, a da se razlika do iznosa restitucije osigura putem kredita, da se za kategoriju oštećenog fonda od 1 do 6 bespovratno prizna iznos procijenjene štete, da u osiguranju sredstva za oštećeni stambeni fond (kategorije 1 i 2) ne učestvuje šira zajednica, te da se u osiguranju sredstva za oštećeni stambeni fond (kategorije 3, 4, 5. i 6) Federacija učestvuje sa 740 miliona dinara, s tim što se 30% ovog iznosa daje bespovratno, a 70% kao kredit. Što se tiče kulturno-prosvjetnih, socijalno-zdravstvenih i ostali ustanova (javne uprave i administracije, vojnog fonda, crkava, džamija i kulturnih spomenika) stav predstavnika svih republika bio je da učešće Federacije bude iznos restitucione vrijednosti umanjen za iznos rastresenosti, odnosno za smanjeni vijek trajanja zgrade. Za ličnu imovinu građana predstavnici svih republika i pokrajina osim SR BiH predložili su da se od utvrđenog iznosa štete na ličnoj imovini građana od strane Federacije osigura bespovratna pomoć od 230 miliona, koliko iznosi jednokratna pomoću upućena stanovništvu u koji je uključen i dio iznosa procijenjene štete na ličnoj imovini građana. Jedini stav koji je bio usaglašen među svim predstavnicima bio je onaj koji se ticao evakuacije i zbrinjavanja stanovništva, a to je da Federacija osigura sav novac predložen od strane Komisije za procjenu štete.“ D. Dupanović, *Političke posljedice zemljotresa*, 171-172. Važno je naglasiti da je u ovom periodu

snažnim utjecajem ovakvog raspoloženja republika, Komisija za procjenu štete SIV-a 30. septembra 1970. godine revidirala je svoje zaključke i provobitni iznos štete smanjila za 206 miliona dinara. Bio je to povod za razgovor Josipa Broza Tita s republičkim i pokrajinskim predstavnicima i članovima SIV-a 4. oktobra 1970. godine. Ponovno je sastanak obilježen neslaganjem i oštrom reakcijom bosanskohercegovačkih predstavnika. Josip Broz Tito, netom po okončanju ovog sastanka, pozvao je bosanskohercegovačke delegate i zajedno s predsjednikom Savezne skupštine Milentijem Popovićem i Mitjom Ribičićem nastojao ih *ubijediti* na nužnu relaksaciju odnosa. Tito je ovom prilikom istakao da iznos od 500 miliona dinara nije zanemariv i da se, bez nepotrebnog publiciteta, mora što skorije pronaći rješenja da bi se izbjeglo dalje zaoštavanje odnosa i politički sukobi.⁴²

Međutim, nekoliko dana poslije, na sjednici SIV-a (7. oktobar 1970) prijedlog da se za obnovu Krajine odredi iznos od 4,543 milijardi dinara nije dobio potrebnu podršku pa je Radna grupa Vijeća dobila zadatak da dodatno razmotri sve iznesene primjedbe i sačini novi. Na narednoj sjednici SIV-a 12. oktobra 1970. konačno je usvojen Prijedlog zakona o učešću Federacije u obnovi Bosanske krajine kojim je trebala biti odobrena suma od 4,543 milijardi dinara i to 3,778 milijardi kao bespovratna sredstva, a 765 miliona dinara kao kredit. Kreditni period iznosio je 20 godina s godišnjom kamatnom stopom od 2%. Korištenje sredstava tj. njihov utrošak i usmjeravanje predato je u nadležnost Skupštine SR BiH, a nova valorizacija ukupnog iznosa predviđala se za konac 1972. godine. Kao osnova donošenja ovog zakona naznačen je postojeći Zakon o doprinosima za obnovu i izgradnju Skoplja uz izuzetak da oporezivanje investicijskih sredstava i ličnog dohotka sada, umjesto 1%, iznosi 0,65%. Preuzete finansijske obaveze trebale su biti u potpunosti realizirane do kraja 1975. godine.⁴³

Konačno, prijedlozi sistemskih mjera uvršteni su na dnevni red Vijeća naroda, Privrednog i Društveno-političkog vijeća Skupštine SFRJ 22. oktobra 1970. godine. Prijedlogom se nalagalo da Federacija do kraja 1975. godine obezbijedi 5,3 milijarde dinara za sanaciju. Oko četiri petine ovih sredstava naznačena su kao nepovratna dok je jedna petina trebala biti data u vidu kredita.⁴⁴ U ekspozou predsjednika SIV-a na ovoj sjednici naglašeno je da je Savezna vlada poslije višemjesečnog rada tek sada u mogućnosti da na osnovu izvještaja Komisije za procjenu štete i saradnje sa izvršnim vijećima republika i pokrajina, podnese Skupštini zakonske prijedloge kojima se utvrđuje visina sredstva kao i način učešća Federacije u obnovi Krajine. Dovedeni pred svršen čin, bosanskohercegovački delegati su tokom diskusije ponovno istakli da predložene mjere ne rješavaju ovo pitanje u potpunosti i da „knjiga o Krajini ne može biti zatvorena“. Kao ključni

---

oštrih rasprava Hakija Pozderac bio opozvan s pozicije predsjednika Radne komisije za izradu sistemskih mjera i na ovu poziciju imenovan je Nikola Miljanić. M. Mujanović, *I zemlja se potrese*, 29.

42 AFBiH, BM, k- 9, *Bilješka: Sjednica CK oktobar 1970.*

43 M. Mujanović, *I zemlja se potrese*, 30.

44 „Podrška aktu solidarnosti“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 22. 10. 1970, 1, 4.

razlog naveli su značajnu razliku između procjenjene štete i odobrenih sredstava u iznosu od skoro 2,5 milijarde dinara. Podsjetili su da u izvještaju Komisije za procjenu stoji da je zemljotres pričinio ukupnu štetu od 7 milijardi i 119 miliona novih dinara i da su potrebna sredstva za obnovu 7 milijardi i 679 miliona novih dinara. Usprkos takvom stavu bosanskohercegovačkih delegata, Zakon o učešću Federacije u obnovi Krajine, godinu dana nakon strašnog zemljotresa, bio je konačno usvojen.⁴⁵

Uspjeh ili neuspjeh republičkog rukovodstva?

Reduciranje rasprave isključivo na obim sredstva koje je trebalo obezbijediti za obnovu Krajine bilo je suprotno, očigledno afektivnoj, deklariranoj podršci i pomoći. Bosanskohercegovačko rukovodstvo se našlo u procjepu između velike političke odgovornosti prema Republici i očigledne opasnosti od daljeg zaoštavanja odnosa među republikama kod kojih nije postojalo dovoljno političke volje za znatnijim izdvajanjima za Bosansku krajinu. Kriza je svakim danom postajala sve izraženija i nazirala se realna mogućnost konačnog preglasavanja bosanskohercegovačke delegacije u Saveznoj skupštini i odbacivanja njenih primjedbi i zahtjeva. Političko i partijsko rukovodstvo SR BiH analiziralo je tekuće razgovore, stavove i prijedloge drugih republika i Savezne vlade. Suštinsko pitanje bilo je pitanje tretiranja Bosne i Hercegovine koje se nije zasnivalo na principu ravnopravnosti i jednakosti. S obzirom na trenutačne političke odnose u Jugoslaviji, bilo je jasno da će, usprkos aktivnosti i upornosti, sistemskim rješenjima za obnovu Krajine prethoditi „ozbiljna borba“ i „ozbiljni otpori“.⁴⁶

Borba je tokom razgovora postajala sve teža, a otpori sve veći. Na nju će republičko rukovodstvo tokom 1970. godine biti skoro u potpunosti fokusirano. O tome je Branko Mikulić posebno govorio na sjednici CK u oktobru 1970. godine rekavši:

Posebno bih istakao da su nas nametnuti problemi oko donošenja sistemskih rješenja za obnovu Bosanske krajine do te mjere angažirali da praktično, već više mjeseci, ne radimo više skoro ništa drugo. Mi smo, rekao bih, kompletno blokirani.

---

45 Poslanici Savezne skupštine iz Bosne i Hercegovine iskoristili su priliku i obrazložili prijedlog da se po hitnom postupku donese i zakon o ustupanju anuiteta Bosni i Hercegovini za kredite koje je dobila od Federacije, a koji dospijevaju na naplatu između 1973. i 1975. godine. Osnovni razlog ovakvog potraživanja, naveli su, bilo je veliko opterećenje Republike koje je nastupilo zbog dodatnih obaveza oko sanacije zemljotresa. Međutim, ovaj prijedlog o usvajanju dodatnih olakšica bio je odbijen. Na istup bosanskohercegovačkih delegata, posebno Joce Marjanovića i Hajre Kapetanovića u Društveno-političkom vijeću, reagirali su slovenački delegati ocjenjujući ga neprimjerenim ponašanjem i „doliževanjem ulja na vatru opštepolitičke diskusije“. „Za obnovu Krajine 5,18 milijardi“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 23. 10. 1970, 3.

46 AFBiH, BM, k-9, *Bilješka: Sjednica CK oktobar 1970.*

*To u sebi sadrži više opasnosti, s obzirom na krupne promjene u političkom i privrednom sistemu, donošenje srednjoročnog plana i drugo, u čemu, takoreći, skoro ne učestvujemo. Iz tog stanja moramo što prije izaći.*⁴⁷

Našavši se nasuprot svih drugih republika i pokrajina bosanskohercegovačko rukovodstvo bit će primorano na postepeno odstupanje od prvobitnih zahtjeva. Nužnost postizanja kompromisnog dogovora o ovom pitanju bosanskohercegovačkom rukovodstvu sugerirao je Josip Broz Tito još tokom razgovora na Brionima 26. juna 1970. godine.⁴⁸ Ozbiljnosti Titove sugestije da se pitanje Krajine *fleksibilnije i kooperativnije* riješi bosanskohercegovačko rukovodstvo postaje potpuno svjesno tokom razgovora vođenih u septembru i oktobru. U više navrata tokom diskusije isticano je da bosanskohercegovačko rukovodstvo stvara atmosferu pritiska, provodi politiku čvrste ruke bez tolerancije i dijaloga i na taj način proizvodi političku krizu. Na drugoj strani, bosanskohercegovačko rukovodstvo se, u slučaju da i dalje bude insistiralo na financiraju ne samo sanacije već i restitucije Krajine, pribojavalo da ne bude u potpunosti izolirano. Postojala je bojazan i od reakcije javnosti. Posebno je zabrinjavala mogućnost da Savezna vlada javno saopći građanstvu da su „narodi Jugoslavije solidarno odlučili da učestvuju u saniranju posljedica zemljotresa sa oko 500 milijardi dinara i da su građanima postradalih područja već dali potrošački krediti u iznosu od 196 milijardi dinara“, ali je time nezadovoljno i protivno jedino rukovodstvo Bosne i Hercegovine.⁴⁹

Bosanskohercegovačko rukovodstvo pod pritiskom političke realnosti nije imalo mnogo izbora. Suglasnost je očigledno bila iznuđena različitim upozorenjima i arbitražom vrhovnog autoriteta. Zbog toga je usvajanje Zakona u javnosti rukovodstvo nastojalo prikazati kao pobjedu usprkos „ekstremnim otporima“. Podsjećalo je da se odmah nakon zemljotresa suočilo s različitim informacijama, „zlonamjernim cjenkanjem, svojevolumnim procjenama“ kao i glasinama da Bosna i Hercegovina, u aktuelnim uslovima, treba da bude zadovoljna ako dobije 200 milijardi starih dinara pomoći. Zbog toga se dati ishod i usvojeni Zakon, naglašavalo je rukovodstvo, mora shvatiti kao „izniman uspjeh“.⁵⁰

47 AFBiH, BM, k-17, *Izlaganje na Dvadesetdrugoj sjednici CK SKBiH održanoj 31. 10. 1970.*

48 Tokom ovog razgovora vodila se vrlo oštra diskusija pri čemu je republičkom rukovodstvu jasno stavljeno na znanje da će Federacija učestvovati u rekonstrukciji Krajine u mnogo manjem omjeru nego je to Bosna i Hercegovina očekivala. Ovaj sastanak, ističe Kamberović, ukazivao je na ozbiljnu krizu funkcioniranja jugoslovenske Federacije. Husnija Kamberović, *Between Muslimdom, Bosniandom, Yugoslavdom and Bosniakdom: The Political Elite Bosnia-Herzegovina in the late 1960s and early 1970s, The ambiguous Nation. Case Studies from Southeastern Europe in the 20th Century*, Munchen 2013, 62-63.

49 AFBiH, BM, k-17, *Izlaganje na Dvadesetdrugoj sjednici Centralnog komiteta SK BiH održanoj 31. 10. 1970.*

50 *Isto.*

Jedinstvo, principijelnost i ažuriranost rukovodstva, prema mišljenju predsjednika CK SKBiH, nisu bili upitni. Pitanje o kojem su se mogle voditi diskusije bilo je pitanje koliko je rukovodstvo uspjelo u svojoj prvobitnoj namjeri i koliko usvojeni zakonski okvir odgovara realnom stanju. Mikulić je smatrao da aktuelno rješenje nije u potpunosti zadovoljavajuće, ali da u trenutnoj situaciji „ne bi bilo politički mudro da nezadovoljstvo gradimo na tome da naši zahtjevi i insistiranje na sprovođenju donijetih političkih odluka nisu u potpunosti ostvareni“. Na koncu, Mikulić je nastojao opravdati *popuštanje* bosanskohercegovačkog rukovodstva tvrdeći da se ravnopravnost Bosne i Hercegovine kao trajan i složen proces, ne rješava isključivošću tj. „borbom za rješenje jednog problema, već stalnom aktivnošću, upornim radom“. „U konkretnom slučaju, smatram da smo, s tog stanovišta ostvarili značajan uspjeh u rješavanju problema obnove Bosanske krajine“- zaključio je Mikulić.⁵¹

Mnogo važnije od toga da li je usvojeni Zakon bio uspjeh, neuspjeh ili djelimični uspjeh rukovodstva jeste pitanje što je to pokazala višemjesečna diskusija o obnovi Krajine i kakve su njene posljedice. Na pitanju solidarnosti i učešća u obnovi Krajine doista se potvrdila teza da 1969. godina nije isto što i 1963. tj. da su političke i ekonomske okolnosti značajno drugačije pri čemu su se republike sve više zatvarale u sopstvene granice njegujući svoje interese i na taj način podgrijavajući međurepubličke tenzije. Insistiranje i odvažnost bosanskohercegovačkog rukovodstva imat će značajnog odraza na odnose sa Saveznom vladom kao i odnose s drugim republikama i pokrajinama. Istupajući neuobičajeno smjelo bosanskohercegovačko rukovodstvo učinilo je značajan iskorak napuštajući dotadašnju politiku *oslušivanja raspoloženja* saveznog centra čija moć koncem 1960-tih evidentno slabi i čija se uloga kao, foruma u kojem su se usaglašavali republički interesi, značajno razlikovala od one koju je imao prije. Pri tome se pitanje obnove Krajine postavilo kao primarno s ciljem da se *brani* ravnopravnost Republike i dokine stara navika potcjenjivanja Republike i njenog rukovodstva.

Istovremeno, proces decentralizacije i jačanja republika koncem 1960-tih godina odrazio se i na njihov stav po pitanju sanacije stradale Krajine i finansijskog učešća u tome. Republike su uporno ukazivale na značajno izmijenjena društveno-ekonomska kretanja i brojne poteškoće s kojima se privreda svakodnevno suočavala. U skladu s tim, ističući da su pokazale visok novo razumijevanja i već izdvojile značajna sredstva, republike su bile suglasne da ne mogu i neće isplatiti cjelokupnu sumu utvrđene štete, a posebno iznos restitucijske vrijednosti. Mediji su *pričama sa terena*, izvještavajući o zloupotrebi prispjelih sredstva od strane, kako lokalnih tako i republičkih vlasti, dodatno nagrizali *solidarnost* i išli u prilog već iskazanom nezadovoljstvu republika o utrošku njihovih sredstva.

U konačnici, pristajanje na novčanu sumu koja se značajno razlikovala od visine procijenjenih potrebnih sredstva kao i sam akcioni plan obnove i

---

51 *Isto.*

njegova realizacija odrazit će se na odnos unutar samog republičkog rukovodstva. Nezadovoljstvo usvojenim Zakonom bilo je jedan od razloga oštre kritike, dotada vrlo utjecajnih političara, poput Osmana Karabegovića, koji su konačno popuštanje tumačili kao odstupanje od ključnih principa i svojevrsnu izdaju. Karabegović je u Saveznoj skupštini u maju 1972. godine, u sklopu diskusije o Društvenom planu razvoja Jugoslavije 1971-1975. podnio upit o dopunskim finansijskim sredstvima za privredu Krajine. Pri tome pozvao se na obećanje predsjednika Savezne vlade iz oktobra 1970. godine da će se pitanje dopunskih sredstava za Krajinu ponovno razmatrati tokom donošenja Saveznog srednjoročnog plana. Prethodno je pokušao da „ubijedi drugove u republičkom rukovodstvu i u delegaciji“ da podrže njegov zahtjev za odobravanje dodatnih 80 milijardi dinara za stimuliranje bržeg razvoja Krajine, ali bezuspješno. Rukovodstvo je, prema riječima Karabegovića, smatralo da je „ovaj zahtjev o dopunskim sredstvima deplasiran i prevaziđen“, da Republici ne trebaju „izgubljene bitke, da mi nećemo biti ravnopravni još desetak godina, da je to pitanje odnosa snaga u zemlji itd“. Suočeno sa saznanjem da bi takav zahtjev nesumnjivo bio preglasan, poučeno iskustvom pregovora o zakonskom okviru, uloženom velikom „naporu i psihičkom i fizičkom“, „teškim neugodnim situacijama“, rukovodstvo nije spriječilo, ali nije ni podržalo Karabegovićev zahtjev.⁵²

Nakon oktobra 1970. godine bosanskohercegovačko rukovodstvo koncentriralo se na realizaciju akcionog plana obnove Krajine što nije bio nimalo lak zadatak u uslovima nestabilne privrede, snažnih inflacionih kretanja, sve većih poremećaja u cijenama i nestašice građevinskog materijala. Iako će biti potisnuto brojnim pitanjima složenog procesa *federiranja Federacije*, o obnovi Bosanske krajine će se i u narednom periodu razgovarati i pisati. *Zamašan* i očigledno zamršen zadatak bit će naredna valorizacija odobrenih sredstva Bosanskoj krajini koje će, shodno aktuelnoj ekonomskoj situaciji nametnuti promjene u odnosu na

52 Na kritiku da je izdalo interese Republike i Bosanske krajine, komentirajući podneseni zahtjev Karabegovića na Saveznoj skupštini, Dragutin Kosovac je na 44. sjednici CK SKBiH (14. 15. i 20. septembra 1972) *branio* stav rukovodstva i između ostalog rekao: „Svi smo znali da amandman, ako se podnese, neće biti prihvaćen. To je dobro znao i drug Osman. Dobro je znao i bio je svjestan toga. Međutim, mi smo ocijenili da ne bi bilo korisno da na tome budemo preglasni, jer nas ljudi ne bi razumjeli, ljudi u Jugoslaviji ne bi nas razumjeli. (...) Naglašavam da je to bilo jedinstveno mišljenje i mi nismo spriječili Osmana da podnese amandman. Međutim, rekli smo mu: Preporučavamo ti da to ne radiš, jer cijenimo da time nećeš pomoći, već odmoći i Bosni i Krajini. Time smo ujedno htjeli da mu pomognemo i kao čovjeku, da se ne dovodi u situaciju kao na Prvoj konferenciji Saveza komunista Jugoslavije kada je podnio amandman i kada je na taj amandman od cijele Konferencije glasao samo on. Stalo nam je bilo da on ne dolazi u takav položaj, jer i on je dio Bosne i njen predstavnik, a stalo nam je i do njega lično. Međutim, on to nije htio prihvatiti. Tražio je supotpisnike u Skupštini, pa kad ih nije našao, onda su mu svi savezni poslanici, koji nisu htjeli da potpišu, kukavice i poltroni, a Braco i Bracin drug birokrati i ljudi koji silom vlasti siju strah. To je Osmanovo shvatanje demokratije.“ 44, 45, 46, 48 i 49. *sjednica Centralnog komiteta Saveza Bosne i Hercegovine*, knjiga I, Sarajevo 1977, 35-40, 77, 78. *Privatizacija* pitanja obnove Bosanske krajine od strane Osmana Karabegovića i nastojanje da se ovo pitanje reanimira u saveznim organima u konačnici je dovelo do njegovog isključenja iz SK i potpune političke marginalizacije. Opširnije o tome vidjeti: D. Dupanović, *Političke posljedice zemljotresa*, 180-188.

prvobitnu valorizaciju nastalu na osnovu cijena od 31. decembra 1969. godine. U nastavku *otvorene knjige o Krajini* tokom 1970-tih godina ponovno će se bosanskohercegovačko rukovodstvo naći nasuprot „koalicije SHS“ (Srbija, Hrvatska i Slovenija) pri čemu će, obje strane iz različitih razloga, insistirati na ponovnom propitivanju iznosa štete i visini odobrenih i uložениh sredstva.⁵³

Usprkos tome, uz veće i manje poteškoće tekla je obnova financirana sredstvima Republike, Federacije, banaka, međunarodnih kredita, potpomognuta različitim poreskim olakšicama što će postepeno, normalizirati život i rad u Bosanskoj krajini.

Zaključak

Obnova Bosanske krajine nakon razornog potresa u oktobru 1969. godine bilo je vrlo važno pitanje koje će izazvati neku vrstu potresa u bivšim političkim odnosima. Bilo je to pitanje koje odražava cjelokupnu složenost višegodišnje borbe za jednak status Republike u Federaciji. Pojavivši se neobično hrabro i insistirajući na vlastitim pogledima, rukovodstvo Bosne i Hercegovine učinilo je vrlo značajan korak napuštajući politiku slušanja raspoloženja federalnog centra čija je moć očito oslabila krajem šezdesetih.

Ključni problem višemjesečne rasprave bio je iznos koji bi Federacija trebala osigurati ili pretvoriti u zajam. Republike su uporno ustrajale na tome da se trenutni privredni trendovi razlikuju od onih iz 1963. godine i da neće i ne mogu pristati na isplatu ukupnog iznosa procijenjene štete. Bez sumnje, republike su, nastojeći smanjiti svoje obaveze, ometale uspostavljanje sporazuma otvaranjem brojnih pitanja. Istovremeno, mediji su dodatno pogoršali solidarnost republika izvještavanjem o zloupotrebi sredstava koje su primile i lokalne i republičke vlasti, što je bilo u korist već izraženog nezadovoljstva ostalih republika potrošnjom dodijeljenih sredstava.

Rasprave koje su vođene tokom septembra i oktobra 1970. godine potvrdile su sumnju u vodstvo Bosne i Hercegovine da će u konačnici biti nadglasana. Vodstvo se našlo u raskoraku između odgovornosti republikanske elite i opasnosti daljnjeg pooštavanja odnosa među republikama. Čak je i sam Josip Broz Tito upozorio vodstvo Bosne i Hercegovine na opuštanje i povlačenje, očito svjesno nedostatka političke volje republika za veće materijalno izdvajanje.

Konačno, prijedlozi sistemskih mjera za uklanjanje posljedica potresa u Krajini uvršteni su u dnevni red Savezne skupštine SFRJ 22. oktobra 1970. godine. Prema usvojenom Zakonu o sudjelovanju Federacije u obnovi i izgradnji Bosanske krajina, Federacija se obavezala osigurati do 5,3 milijarde dinara za rehabilitaciju do 1975. godine. Iako je suma bila znatno manja od one koju je utvrdila Komisija za procjenu štete, rukovodstvo Bosne i Hercegovine, očito nezadovoljno i pod

---

53 AFBiH, BM, k-14, *Bilješka: Sjednica Predsjedništva Republike*, Sarajevo 14. 10. 1974.

imperativom političke stvarnosti, bio je prisiljeno prihvatiti predloženu rezoluciju. “Knjiga o Krajini” nije se odrazila samo na pogoršanje odnosa između republičkog i saveznog rukovodstva, kao i vodstva drugih republika, već i na pogoršanje odnosa unutar samog bosanskog vodstva. Neprestano ustrajavanje na ovom pitanju i ispunjenje obećanja Savezne vlade dovest će do isključenja iz stranke i političke izolacije Osmana Karabegovića, istaknutog komunista tzv. Prve generacije.

Nasuprot tome, obnova i izgradnja, financirana sredstvima dobivenim od Republike, Federacije, banaka i međunarodnih zajmova, a podržana raznim poreznim poticajima, teče sa sve većim poteškoćama koje će postepeno normalizirati život i rad u Bosanskoj krajini.

Summary

The reconstruction of the Bosanska Krajina after a devastating earthquake in October 1969 will be a very important issue that will cause a kind of *earthquake* in the former political relations. It was the question that has been reflecting the whole complexity of the multi-year struggle for the equal status of the Republic in the Federation. Appearing uncommonly brave and insisting on its own views, the Bosnia and Herzegovina’s leadership has done a very significant step by leaving the politics of *listening to the mood* of the federal centre whose power was evidently weakened at the end of 1960s.

The key problem of a multi-month discussion has been the amount which the Federation should provide or convert into a loan. The republics have persistently insisted that current economic trends are dissimilar from those in 1963 and that they will not and cannot agree to the payment of the total amount of estimated damage. Undoubtedly, trying to reduce their obligations, the republics have hindered the establishment of an agreement by opening numerous questions. At the same time, the media has additionally exacerbated *the solidarity* of the republics by reporting on the abuse of funds received by both local and republican authorities, which was in favour of the already expressed dissatisfaction of the other republics with the spending of their funds.

The discussions that were conducted during September and October 1970 confirmed the misgiving of Bosnia and Herzegovina’s leadership that it would ultimately be outvoted. The leadership found itself in a gap between the responsibility as the republican elite and the danger of further tightening relations among the republics. Even Josip Broz Tito himself warned the Bosnia and Herzegovina’s leadership about *relaxation* and *withdrawal*, apparently aware of the lack of political will of the republics for greater material allocations.

Finally, the systematic measure proposals to eliminate the earthquake effects in the Krajina were included in the agenda of the Federal Assembly of the SFRY on October 22, 1970. According to the adopted Law on the Participation of

the Federation in the Renovation and Construction of the Bosanska Krajina, the Federation has committed itself to provide 5.3 billion dinars for the rehabilitation until 1975. Though it was a significantly lower amount than the one determined by the Commission for the Assessment of Damages, the Bosnia and Herzegovina's leadership, obviously dissatisfied and under the imperative of political reality, was forced to accept the proposed resolution. "The Book on the Krajina" was not only reflected in the deterioration of relations between the republican and federal leadership, as well as the leadership of the other republics, but also in the deterioration of the relations within the Bosnian leadership itself. The unremitting insistence on this issue and the fulfilment of the Federal Government's promise will lead to the exclusion from the Party and the political isolation of Osman Karabegovic, a prominent communist of the so-called first generation.

Conversely, the renovation and construction, financed by funds received from the Republic, the Federation, banks and international loans and also supported by various tax incentives, has been running with greater and fewer difficulties that will gradually normalize the life and the work in the Bosanska Krajina.